

Hans Eysenck (1916-1997) i el debat sobre els models en psicologia de la personalitat: 'P.E.N.' i 'O-C-E-A-N' (els 'Big Five')

Hans Eysenck fou un psicòleg d'origen alemany (exiliat a Londres l'any 1934) d'orientació originàriament behaviorista, que desenvolupà bona part de la seva carrera a la Gran Bretanya i que fou dels primers a presentar ja l'any 1952 evidències empíriques que mostraven que en els malalts neuròtics la manca de tractament tenia les mateixes conseqüències, iguals o fins i tot millors, que el tractament psicoanalític.

Eysenck, que col·laborà amb Popper en la 'croada' d'aquests contra la psicoanàlisi, ha passat, però, a la història de la psicologia per haver proposat l'anomenat 'Model P.E.N.' sobre la personalitat, que és un intent de sistematitzar els trets psicològics profunds dels humans, tan nefast (i per a molta gent fins i tot més!) com la detestada psicoanàlisi.

És complicat saber què entenia Eysenck per 'personalitat', però una de les seves definicions més conegudes afirma que la personalitat es constitueix per: *la suma real o potencial dels patrons de comportament de l'organisme, segons el que determinen l'herència i l'ambient, que s'origina i es desenvolupa a través de la interacció funcional dels quatre sectors principals en què aquests quatre patrons de conducta estan organitzats: el sector cognitiu (intel·ligència), el sector conatiu (caràcter), el sector afectiu (temperament) i el sector somàtic (constitució)*. Però, de fet, per a ell hi ha tres factors bàsics i universals en la personalitat.

Segons la seva hipòtesi (que va anar sofisticant al llarg dels anys), cal analitzar tres factors bàsics a l'hora de descriure una determinada personalitat, que són : **(P)** PSICOTICISME, **(E)** EXTRAVERSIÓ i **(N)** NEUROTICISME

E: és l'*extraversió* (la dimensió social o obertura de la conducta) que a l'altre extrem porta a la *introversió* (el tancament en un mateix, l'evitació del contacte social).

N: és el *neurotisme* (la dimensió emotiva que va de la inestabilitat o descontrol emocional absolut (pol alt de neurotisme) a la personalitat 'normal' o autocontrolada. A parer seu hi ha 9 factors del neurotisme: ansietat, depressió, sentiment de culpa, baixa autoestima, tensió, irracionalitat, timidesa, tristesa i emotivitat.

P: és el *psicoticisme* (la dimensió impulsiva) amb nou elements: agressivitat, fredor emocional, egocentrisme, impersonalitat, impulsivitat antisocial, manca d'empatia, manca de creativitat i rigidesa.

La majoria dels individus puntuen de manera molt baixa en aquests ítems de P; i el que puntuen alt no són psicòtics, sinó psicòpates.

Les dues primeres dimensions (E, N) ja estaven molt treballades quan Eysenck va proposar-les i la dimensió P ha estat molt debatuda, i fins i tot la seva pròpia classificació, molt usada en teoria de la personalitat, no la fa servir. D'aquesta manera hi ha 4 tipus psicològics bàsics; segons la combinació:

N Alt i E Alta, produeix tipus colèrics.

N Alt i E Baixa produeix tipus melancòlics

N Baix i E Alta produeix tipus sanguinis

N Baix i E alta produeix tipus flegmàtics

De tota manera el model que ha acabat per imposar-se en psicologia no és el triàdic, sinó els dels anomenats 'cinc grans (*big five*) anomenat didàcticament Model O-C-E-A-N'.

Per a la psicologia de la personalitat un model global per tal d'avaluar la personalitat a partir d'una sèrie de trets bàsics a part de permetre valorar l'eficàcia de les psicoteràpies té un gran avantatge: permet incloure absolutament tothom en una o altra dimensió – i en aquest sentit 'psicologitza' la societat sencera. La pretensió del model és que tothom pugui ser definit a partir d'algun d'aquests trets de personalitat.

OCEAN VOL DIR:

O - Obertura a l'experiència.

C – Consciència (tenir consciència, ser conscienciosos).

E – Extraversió.

A – Amabilitat.

N – Neurotisme.

- **- Segons l'Obertura a l'experiència, podem ser:**

- *Persones amb sensibilitat artística // Insensibilitat*
- *Intel·lectuals // Estrets de ment*
- *Refinats // Rudes*
- *Imaginatius // Mancats d'imaginació*

- **E- Segons la nostra capacitat d'Extraversió, podem ser:**

- *Parladors // Callats*
- *Francs (oberts) // Tancats*
- *Atrevits // Previnguts*
- *Sociables // Retrets*

- **A- Segons la nostra capacitat per a l'Amabilitat, podem ser:**

- *De bon caràcter // Irritables*
- *No gelosos // Gelosos*

- *Dolços (suaus) // Obstinats*
- *Cooperatius // Negativistes*

- **Segons la nostra capacitat de Neurotisme, podem ser:**

- Exigents (polits) // Deixats
- Responsables // Informals
- Rigorosos // Laxes
- Perseverants // Inconstants

Aquestes classificacions de la personalitat estan absolutament desacreditades a principis del segle 21, perquè els progressos de les neurociències han fet palès el seu reduccionisme excessiu.

Però Eysenck, que fou un científic summament mediàtic sobretot a la dècada de 1970, contribuí en gran manera (en paral·lel a la vulgata psicoanalítica que ell detestava!) a divulgar el psicologisme, val a dir, la creença popular segons la qual tothom té una 'neurosi' o una altra i, per tant, tothom 'necessita' alguna mena d'ajuda psicològica per viure. La curiosa pretensió de convertir qualsevol fet en un 'síntoma' deriva en línia directa de Freud i Eysenck o, més ben dit, de l'absurd metodològic que consisteix a creure que una classificació (la que sigui) és un reflex fidel de la realitat i no una forma d'encotillar-la.